

Лілія СИРОТА

кандидат філологічних наук, асистент кафедри бібліотекознавства і бібліографії Львівського національного університету імені Івана Франка

Ключові слова: загальне книгознавство, вищий навчальний заклад, зміст дисципліни, лекція, практичне заняття, самостійна робота, якість освіти.

У статті показано важливість викладання навчальної дисципліни «Загальне книгознавство» на сучасному етапі підготовки майбутніх книгознавців і бібліотекознавців.

Авторка проаналізувала основні змістові блоки дисципліни, розкрила особливості практичних завдань, які сприяють її засвоєнню; окреслила напрями самостійної роботи студентів під час вивчення цього курсу та визначила оптимальні шляхи засвоєння книгознавчого матеріалу.

УДК 002.2:378.016(477)

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ЗАГАЛЬНЕ КНИГОЗНАВСТВО»: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ І ЗАСВОЄННЯ

© Сирота Л., 2015

ринкових умовах розвитку суспільства швидко зростає роль знань. Знання, інформованість, уміння ці знання застосовувати на практиці мають не лише велике значення для суспільства, але й для самої особистості, для її духовного зростання. Збільшення обсягу інформації призводить, з одного боку, до перевантаження студентів, з іншого, до їхньої всебізнаності і компетентності, здатності розв'язувати найскладніші завдання і проблеми.

Основне завдання сучасних вищих навчальних закладів – забезпечити якість освіти на основі збереження її фундаментальності, доступності, об'єктивності, логічності тощо. Для досягнення цієї мети створюються відповідні передумови – читаються лекції, проводяться практичні і семінарські заняття, студентські конференції, удосконалюється самостійна робота студентів тощо.

Мета статті – проаналізувати специфіку навчальної дисципліни «Загальне книгознавство», показати роль лекційних і практичних занять та позааудиторної самостійної роботи для її засвоєння, визначити місце дисципліни у теоретичній підготовці

майбутніх книгознавців, бібліотекознавців і бібліографознавців.

Відштовхнемося від думки, що книгознавець – це той, хто є теоретиком-фахівцем з книжкової справи, бібліотекознавець – з бібліотечної справи, бібліографознавець – з бібліографії. За способом дії усі вони виконують роль практиків, маючи справу з книгою, яку розглядають як речовий (об'ємно-просторовий) і духовний (естетичний) витвір людства, у зв'язках з бібліотекою, видавництвом, друкарнею, читачем. Спираючись на таке трактування, ці фахівці повинні володіти також знаннями методології, історії, теорії, а отже, знаннями з книгознавства та суміжних до нього наук, оскільки у процесі роботи з книгою спостерігається прагнення до її цілісного і всебічного пізнання.

Сьогодні існують дві тенденції у викладанні книгознавства у вищій школі. Перша – це упровадження в навчальні програми так званих «вступів» до цієї дисципліни [3–5], наслідком яких є досить непогане забезпечення навчальної дисципліни підручниками і посібниками, які відображають різноманітні аспекти розвитку і сучасного стану книги і досліджень про неї. Друга – більш вужча і глибша розробка книгознавчих проблем і впровадження їх в освітня спадщина. Це навчальні дисципліни «Типологія книги» [6], «Загальне книгознавство» [7], «Загальна теорія документа і книги» [8] та ін.

Початкові знання про книгознавство, як і загальні чи спеціальні, доповнюють одне одного, оскільки розкривають найрізноманітнішу інформацію і підходи до книги, стимулюють інтерес до неї та досліджень про неї, підтримують його різними цікавими і новими концепціями. Зміст навчальної дисципліни – стержень, на основі якого розвивається і зміцнюється професійна компетентність майбутніх фахівців, їх світогляд.

Сьогодні у межах формування книгознавчих інтересів студентів необхідно поглиблювати освітні програми: знайомити із сучасними світовими тенденціями, напрямами наукових пошуків; акцентувати на

тому, що наукові пошуки у різних галузях зумовлюють зародження та розвиток нових теорій і практик, пізнання яких надзвичайно важливе.

Розглянемо особливість навчальної дисципліни «Загальне книгознавство», яка викладається на факультеті культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка і покажемо, як відбувається формування інтересу студентів до цієї дисципліни та засвоєння її лекційних тем.

Очевидно, що не весь навчальний матеріал може бути для студента цікавим. І тоді на перший план виходять його знання, які він набув до цього. Зокрема велике значення мають курси «Вступ до книгознавства», «Історія друкарства», «Еволюція книги», які читаються на бакалавраті і які сприяють отриманню і засвоєнню знань про книгу і книжкову справу. Успішно засвоївши початкову інформацію з методології, історії і теорії книгознавства, книговидавництва і друкарства, бібліотекознавчих дисциплін, у студентів формується інтерес до нової пізнавальної діяльності, зокрема і до більш вужчих тем і проблем. Це означає, що у самому процесі навчання студент віднаходить цікаві моменти, він робить нові для себе відкриття, творчо і науково працює. Джерелом до цих внутрішніх стимулів є лекції, завдання на практичні заняття, самостійна робота, яка організовується відповідно до індивідуальних інтересів студента, його можливостей.

Коли вивчаються теоретичні дисципліни, «Загальне книгознавство» зокрема, студент не повинен бути споглядачем і «накопичувачем» знань, умінь і навичок. Потрібно, щоб він у навчанні зайняв творчу позицію: проводив пошук, розв'язував різні завдання, здійснював огляди літератури, аналізував окремі книги, концепції, явища, події за його вибором або ж за рекомендацією викладача. Реалізація таких завдань викликає і зміцнює інтерес до нового матеріалу, який засвоюється на основі проблемності питань, класифікацій, порівняльних характеристик, дискусій. Для їх вирішення

студентові недостатньо знань, які він здобув на попередніх курсах. Виникає потреба у засвоєнні нового матеріалу, інакше практичні завдання не будуть виконані. Нові теми і завдання спонукають до читання не лише основної, а й додаткової літератури, підвищують інтерес до дисципліни, розвивають мислення, формують нові навички і вміння.

Навчальний курс «Загальне книгознавство» подає загальну інформацію про методологію, історію, стан, головні досягнення і перспективи розвитку книгознавчих наук; формує сучасні уявлення про суспільну роль книгознавчих знань, про їхнє світоглядне значення і про важливість використання їх в індивідуальній і колективній діяльності; слугує інформаційним засобом для появи критичного мислення щодо песимістичних прогнозів розвитку книги. Назва «Загальне книгознавство» підкреслює, що ця дисципліна має своє неповторне змістове наповнення: сформувати загальне уявлення про історичне й сучасне книгознавство.

Зміст навчального матеріалу, зокрема його новизна, принцип групування, – це важлива умова подальшого духовного розвитку особистості, важливі мотиви для її пізнання. Як твердить Т. Алексеєнко, окрім мотивів засвоєння дисципліни, повинна існувати ще й потреба, задовольнивши яку студент буде готовий під час професійної діяльності діяти певним чином на основі своїх знань і навичок для досягнення висунутої перед ним мети [1, с. 6]. М. Заброцький, аналізуючи мотивації суб'єкта, пише, що повинні бути певні спонуки, які визначають його активність у навчанні [2, с. 55, 211]. Сьогодні головна спонукана/потреба/мотив студента – стати у майбутньому добрим фахівцем, досягнути успіху, самоствердитися, що неможливо без доброї підготовки у ВНЗ.

Під час лекційних занять з дисципліни «Загальне книгознавство» розглядаються поняття книги, терміни книгознавства та бібліологія, загальне і спеціальне книгознавство, їх еволюція і сучасний зміст. По-

казано книгу як річ, носій певного змісту, твір друку, соціальна, семіотична форма суспільно-практичної діяльності. Книжкову справу потрактовано як спосіб існування книги, сукупність технологічних процесів (створення, опис, зберігання, поширення), як конкретно-історичну (редакційно-видавничу, бібліографічну, бібліотечну, книготорговельну та ін.) форму існування книги. Звернено увагу на особливості осуспільнення твору і авторської свідомості. Також з'ясовуються поняття об'єкта і предмету в науці, проаналізовано книгознавчий комплекс наук, суміжні до загального книгознавства дисципліни, книгознавчі методи та їх поділ.

Розкриваючи історію світового книгознавства, викладач звертає увагу на бібліографію як найдавнішу складову книгознавства, зокрема на бібліографічні покажчики «Про книги, достойні придбання» Демофіла (Давня Греція, V ст. до н. е.) і «Таблиці тих, хто прославився у всіх сферах знання, і того, про що вони писали, у 120 книгах», «Сі люе» («Сім резюме») (Китай), висловлювання представників Середньовіччя і Ренесансу про книгу, бібліотеку і бібліофілів.

Лектор висвітлює особливості отождивлення бібліографії з книгознавством, бібліологією, бібліонозією, бібліософією, бібліополією (теорія, історія та організація книжкової торгівлі), формування багатозначного терміна «бібліографія» у працях М. Деніса, Л. Коста, Ф. Дера та ін. Акцентує на бібліографії як виді практичної діяльності і теоретичних міркувань, предметі викладання у XVIII ст. Значна увага приділена розвитку світового книгознавства у XIX ст.: поглядам Е. Г. Пеньо, Ш. В. Ланглуа, Т. Хорна, Ф. Еберга, К. Дзятцко, Ф. Ейхлера, Й. Лелевеля, К. Естрайхера, М. Лісовського, О. Лов'ягіна та ін.

На лекційних заняттях з історії світового книгознавства XX – початку XXI ст. говориться про виникнення інформатики, документалістики, ігнорування їхніми представниками книгознавства як самостійної науки. Розкриваються скептичні книгознав-

чі концепції про вичерпання можливостей книги і книгознавства, «загибель» книги і настання ери Інтернету (Г. М. Маклюен «Галактика Гутенберга» (1962)). Звернено увагу на книгознавство англословянських країн. Показана роль французької соціологічної школи у вивченні книжки, представники якої Р. Баркер, Р. Ескарпі і Р. Естіваль застосовували математичні і статистичні методи у дослідженні книжок. У другій половині ХХ ст. виникла комунікаційна теорія німецьких вчених П. Глотца і В. Лангебухера та ін. Італійський культуролог і семіотик Умберто Еко розвивав вчення про роль читача у суспільстві.

Зважаючи на наявність у львівських бібліотеках численних праць польських книгознавців та досліджень про них, окрему увагу звернено на польське книгознавство ХХ ст., яке представлено іменами Я. Мушковського (міждисциплінарність бібліології), К. Гломбовського (дослідження книжкової справи, читача і читання), К. Мігоня (схема еволюції книгознавства: бібліографія, бібліотекознавство, книгознавство). Розкриваються сучасні напрями розвитку польського книгознавства: бібліологія і бібліотекознавство, читання і споживання книги, історія і методи науки про книжку, теорія бібліології та інформатології, перспективи розвитку книгознавства та ін.

Російське книгознавство ХХ ст. представляли М. Куфаєв (книга як продукт людської психіки), М. Рубакін (теорія бібліопсихології). Аналізується науковий збірник «Книга. Дослідження і матеріали» (Москва, 1959–2014) і його роль у дискусії про зміст книгознавства. Звернена увага на виникнення терміна «читачезнавство», обґрунтування читачезнавства як самостійної дисципліни.

Виклад змісту лекторію з історії українського книгознавства відбувається за такою ж схемою, як і розкриття історії світового книгознавства. Ця схема передбачає висвітлення витоків українського книгознавства: характеризуються «Ізборник Святослава» (1076), «Книжка собраніе вещей нужнійших» Т. Михайловича, наво-

диться оцінка перших друкарень українських полемістів і філософів.

Більшу увагу звернено на розвиток науки у ХІХ ст. Показано П. Яркового як першого українського книгознавця, значення вчення про бібліологію В. Анастасевича. Важливими для еволюції українського книгознавства були праці М. Максимовича «Книжная старина южнорусская» (1849–1850), діяльність «Руської трійці» у дослідженні рукописної книги. З метою з'ясування специфіки цієї науки на українському ґрунті окрему увагу звернено на її розвиток в Австро-Угорщині, де її представниками були І. Франко, О. Колеса, О. Барвінський, К. Студинський, А. Петрушевич, І. Свенціцький, Ю. Яворський, І. Панькевич та І. Крип'якевич та ін. Показано спільні напрями їхніх досліджень: виявлення, науковий опис та публікація джерел, вивчення історії книги. Розкрито книгознавчі зацікавлення інших представників Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

Ознайомлення студентів з українським книгознавством в Російській імперії наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. також важливе, оскільки у другій половині ХІХ – початку ХХ ст. на цій території виходили періодичні книгознавчі видання «Киевская Старина», «Чтения в Историческом Обществе Нестора Летописца», «Труды Киевской Духовной Академии», «Записки Українського Наукового Товариства в Києві», «Записки Наукового Товариства ім. Шевченка» та ін.; проводився Семінарій філології під керівництвом В. Перетца, діяло Історичне товариство Нестора-літописця у Києві, Харківське історико-філологічне товариство, формувалася Одеська книгознавча школа та ін.

Усвідомленню розмаху української книгознавчої науки сприятиме лекція про її поступ у міжвоєнний час. У ці роки дослідники книги і книжкової справи та інституції, які вони представляли – Український науковий інститут книгознавства, Всенародна бібліотека України, Книжкова палата України, їх друковані органи, активно проводили дослідження з історії книги, бібліогра-

фування тогочасної книги, вивчення читача і читання, культури книги, збирали статистику тощо. Представники українського книгознавства 1940–1980-х рр. звужували вивчення книги і книжкової справи, фальсифікуючи факти і переносючи центр книгознавства з Києва до Москви.

Активізація книгознавчих пошуків в Україні відбулася у 1990-ті рр. Від того часу всебічно розвиваються історія книги, книжкової торгівлі, бібліофільства, бібліографії, папірології, палеографії; кодикологія, інкунабулознавство, книжкове пам'яткознавство, бібліопегістика, мистецтво книжки та ін. напрями досліджень.

Окрема лекція присвячена українському книгознавству в Галичині, еміграції та діаспорі у 1920-х рр. – початку XXI ст. Зокрема інформується про здобутки галицьких книгознавців Є.-Ю. Пеленського, В. Дорошенка, М. Возняка, І. Крип'якевича, В. Січинського, І. Свенціцького, М. Рудницького (усі – Львів), емігрантів І. Борщака (Париж), Д. Чижевського (Берлін), С. Сірополка (Варшава) та ін. Детально розкриваються книгознавчі погляди Л. Биковського на теорію книгознавства, книжкову культуру, державну книжкову і бібліотечну політику, книжкову торгівлю, книгодрукування в Україні, історію української преси та ін.

Розвиток українського книгознавства поза межами України після Другої світової війни був пов'язаний із часописом «Українські бібліологічні вісті», «Українська книга», діяльністю бібліографічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка, Товариства українських бібліотекарів Америки і Товариства українських книголюбів.

Значна увага приділяється й опануванню теоретичного матеріалу. Усі теми з теорії свідчать про різноманітність книгознавчих концепцій на сучасному етапі: функціональна, системна, типологічна, інформологічна та ін. Вони сприяють розширенню і поглибленню компетентності студентів у книгознавчому аналізі книги.

Зокрема, показується, що функціонування книги у суспільстві – це шлях до вияву її особливостей, соціальної ролі, міс-

ця у книжковому репертуарі та книжковій культурі загалом. Функціонування книги тісно пов'язане із процесом читання. Під час лекцій більш ширше, з огляду на ступінь вивчення, розглянуто проблеми типології книги. З'ясовуються поняття класифікації, систематизації, виду, типу, жанру. Потрактовано типологію книги як наукове знання, розділ науки (книгознавства), який вивчає різні категорії книги, їх групування (систематизування), створення наукових класифікацій.

Виділено типи літератури за віковою і мовною ознаками, соціальним призначенням. Проводиться розрізнення типів друкованих видань за періодичністю виходу видання, матеріальною конструкцією, знаковою природою інформації, складом основного тексту, цільовим призначенням. Запропоновано студентам друковані видання поділити на такі види: періодичні, неперіодичні і серіальні. Також звернено увагу на такі види книг, як антикварні і букіністичні.

Засвоєнню книгознавчих знань сприятимуть і теми, присвячені існуванню книги і книжкової справи в інформаційному суспільстві. Тут звернено увагу на такі категорії книги, як культура книги, читання, інформативність, текст, видання, друк, шрифти, ілюстрації, обкладинка, паперова та електронна версії та ін. Виділено також змінні ознаки книги (ціна, тираж, обсяг, формат).

Під час лекцій книжкову справу показано як систему. Розглянуто форми книги у процесах книговиробництва, книгорозповсюдження, книговідтворення, особливості її структури. Доводиться важливість відповідності книжкового видання загалом і всіх його складових завданням ефективного використання. Звернено увагу на проблему повноцінного і різнобічного використання книги різними групами читачів. Вивчення ставлення до книги в інформаційному суспільстві включає аналіз її збереження, популяризації, кодування і захисту її даних (знак ©, ISBN і ISSN).

Як бачимо, зміст лекторію базується не лише на засадах новизни, але й частково на

концентричності освоєння матеріалу, який допускає повторне вивчення окремих тем і понять змістової лінії з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу. Маємо на увазі, наприклад, теми, присвячені українській фаховій періодиці, розвитку світового й українського книгознавства останніх років, коли напрями досліджень, започатковані у минулому, значно поглиблювалися й увиразнювалися. Про розширення змісту й поглиблення рівня його викладу можна говорити і стосовно тем з теорії цієї дисципліни, для успішного засвоєння яких студенти змушені звертатися до еволюції книгознавства. Увесь лекційний матеріал згруповано у блоки-теми, кількість занять у яких є орієнтовною.

У центрі уваги студентів на практичних заняттях має бути книга, книжкова справа та джерела, за допомогою яких відбувається їх осмислення сьогодні. На практичних заняттях із «Загального книгознавства» відпрацьовуються уміння і навички аналізу джерел різних типів, зміцнюється розуміння важливості таких категорій, як еволюція, причини, наслідки, значущість подій та концепцій, роль персоналій у розвитку науки та ін. Вони дають змогу студентам науково працювати, зрозуміти суть різних проблем, ідей, важливість визначення власної позиції та її обґрунтування.

Практичні заняття із загального книгознавства стають шляхом вивчення нового матеріалу на основі опрацювання рекомендованої літератури. Засвоєння нового змісту пов'язане із самостійною роботою. Результатом практичного заняття є не вибіркоче засвоєння окремих фактів, понять, прізвищ, назв праць, а їх систематизація, узагальнення, виділення головного з урахуванням матеріалу, засвоєного на попередніх заняттях. Такого роду заняття мають також за мету сформувати більш складні уміння студентів у процесі розмірковувань і робленні висновків, їхнє ставлення до іншої думки.

Проаналізуємо практичне заняття за темою «Знання про українську книгу і книжкову справу від часу Київської Русі до XIX ст.». На заняття виносяться чотири питання:

1. Поняття писемності, книги, читача у давньоруських текстах («Ізборник» Святослава, «Повість минулих літ», «Поученіє» Володимира Мономаха).

2. Бібліографія у «Книжці» Т. Михайловича (1580).

3. Книжкові надбання Київської Русі, перші друкарні в оцінці українських полемістів і філософів («Пересторога», «Фундоване друкарне», «Перло многоценное» К. Транквіліона, «О друкарях, що книги друкуют» К. Зіновієва, «Млеко» І. Величковського, «Логос» М. Андрелли, «Басни Харьковскія» Г. Сковороди та ін.).

4. Погляди П. Ярквського, В. Анастасевича і М. Максимовича та інших книгознавців XIX ст. на книгу і книгознавство.

Тобто для того, щоб успішно виконати практичні завдання, студенти за цим планом повинні засвоїти факти, терміни, прізвища, назви та зміст праць, дати, взаємопов'язати їх. Ці питання дозволяють організувати самостійну роботу студентів не поспіхом, а ґрунтовно і результативно. Студент отримує рекомендовану літературу з теми даного практичного заняття, яка скеровує до різноманітних джерел знань (підручників, довідкових матеріалів, наукових статей та ін.). Оскільки здійснити самостійно такий відбір джерел студент може не завжди, вважаємо, що викладач повинен максимально повно представити їх у рекомендованому списку. Окрім того, нами придумані пізнавальні завдання до цих джерел, які, вважаємо, повинні спрямовувати студентів до наукового осмислення теми і власних суджень. Це такі завдання:

1. Визначити ставлення до книги у часи Київської Русі.

2. Схарактеризувати інформацію про українську книгу, уміщену у працях XVII – XVIII ст.

3. Виписати перші визначення книгознавства як науки в Україні і прокоментувати їх.

4. Порівняти книгознавчі концепції західноєвропейських і українських книгознавців XIX ст., знайти спільне і відмінне.

5. Вибрати оцінки книги, з якими ви погоджуєтеся. Пояснити чому.

Навчання книгознавчого аналізу повинне бути пов'язане із розвитком творчих і наукових здібностей студента і сприяти активному, зацікавленому ставленню до цієї дисципліни. Практична робота може виявлятися не лише у розмірковуваннях про книгу і книжкову справу, а й про книгознавчі концепції, події, у складанні власних тематичних бібліографій, проведенні усних чи письмових оглядів літератури, доборі цитат. Як одну з форм практичної роботи можна запропонувати здійснити типологічну характеристику книг, виділити у бібліографічному масиві книжкове ядро, здійснити порівняльну характеристику розвитку світового й українського книгознавства на певному етапі, прослідкувати еволюцію поглядів відомих книгознавців, показати взаємовпливи між ними чи книгознавчими школами. Серед видів практичних занять можуть бути і такі, як укладання хронологічних таблиць найбільш визначних подій певного періоду, виділення основних ознак, пошук відмінностей між книгознавчими концепціями, обґрунтування доцільності і можливої ефективності застосування методів у книгознавстві та ін.

Окрім організації практичних занять на основі опрацювання рекомендованої літератури, що суттєво сприятиме засвоєнню теоретичного матеріалу, викладач пропонує провести різні екскурсії, відвідати книгознавчі конференції (якщо вони проводяться), зустрітися з відомими книгознавцями свого регіону та підготувати короткий огляд їх діяльності на основі аналізу їхніх друкованих праць і відповідей на задані під час зустрічей питання. Серед питань практичного заняття з дисципліни «Загальне книгознавство» повинні бути і розповіді про свої враження від відвідування музеїв, бібліотек, у яких зберігаються давні книги. Ці враження повинні бути у формі реферату про ці установи, їхні експонати і фонди, діяльність їхніх керівників, а також про відомих друкарів, видавців та їх друковану продукцію.

Важливим моментом у пізнанні особливостей книги повинні стати екскурсії до відділів реставрації книги, сучасних видавництв, друкарень, книгорозповсюджувальних організацій, під час яких студенти зможуть точніше проаналізувати специфіку виготовлення давньої книги, сучасну культуру видання, заходи щодо її збереження. Доцільно студентам рекомендувати відвідувати книжкові ярмарки, бібліотечні виставки, презентації книг, слідкувати за їхніми оцінками у пресі, готувати дайджести цитат з рецензій, знайомитися з бібліографіями найновішої наукової, навчальної, методичної, довідкової та іншої літератури з книгознавства, аналізувати автореферати дисертацій і магістерські роботи, писати на них відзиви.

Одним з видів самостійної роботи з даної дисципліни повинні стати завдання на узагальнюючу інтерпретацію лекційного матеріалу, враховування міжпредметних зв'язків з іншими галузями: історією, літературознавством, текстологією, філософією, мистецтвом та ін. Ці завдання потрібно формувати так, щоб проявлялися як творчі нахили у оформленні рукописної студентської праці (самостійний добір ілюстрацій, форматування тексту, укладання його додатків, з'єднання у блок тощо), так і наукові вміння студентів, які б базувалися на висловлюваннях власної точки зору, інтерпретації текстового матеріалу відповідно до певних практик, принципах логічності, об'єктивності, лаконізму чи, навпаки, глибокому аналізі. Тобто студент повинен створити сам рукописну книгу, тим самим показавши свої знання і вміння.

Студентам, наприклад, можна запропонувати укласти невелику книгознавчу енциклопедію чи словник-довідник з книгознавства на основі рекомендованої для підготовки до практичних занять літератури і з обов'язковим зазначенням використаного у їхній праці списку літератури. Це завдання допоможе засвоїти і водночас повторити матеріал, рівномірно звернути увагу на ключові постаті, явища і поняття дисципліни. Підготовка упродовж вивчен-

ня «Загального книгознавства» таких матеріалів зміцнить інтерес до нього та книги і книжкової справи загалом, підтвердить наявність високого рівня аналізу засвоєного матеріалу, показуватиме розуміння зв'язку між його частинами, свідчитиме про послідовність роботи над теоретичною інформацією та про її поглиблене закріплення. У результаті самостійної роботи буде створено завершену студентську наукову працю зі своїм виразним баченням історичного і сучасного книгознавства.

Студентам можуть бути запропоновані орієнтовні гасла для словникової/енциклопедичної роботи, за аналогією до яких вони самостійно виділятимуть інші гасла. Окрім того, обов'язковою умовою повинна стати тематична пропорційність назв цих гасел. Під час укладання рукописної праці не відбуватиметься диференціації інформації, отриманої на лекціях і практичних заняттях на головну і другорядну, оскільки, наприклад, під час написання енциклопедичних гасел «Павло Янковський», «Загальне книгознавство», «Часопис «Вісник Книжкової палати» чи інших дати, прізвища, назви праць і місцевостей стають їх важливою частиною.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Алексєєнко Т. Ф.** Мотивація соціальної поведінки та механізми її формування / Т. Ф. Алексєєнко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 4. – С. 4–10.
2. **Заброцький М. М.** Педагогічна психологія : курс лекцій / М. М. Заброцький. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.
3. **Низовий М.** Вступ до книгознавства : навч. посіб. / М. А. Низовий. – К. : Кондор, 2009. – 144 с.
4. **Тимошук М.** Книга для автора, редактора, видавця : практ. посіб. / Микола Тимошук. – 2-ге вид., стер. – К. : Наша культура і наука, 2005. – 560 с. – (Б-ка видавця, редактора, автора).
5. **Черниш Н.** Основи бібліології : навч. посіб. / Наталя Черниш ; Укр. акад. друкарства. – Львів : [б. в.], 2008. – 168 с.
6. **Швецова-Водка Г. М.** Типологія книги : навч. посіб. / с.
7. **Беловицкая А. А.** Общее книговедение : учеб. пособ. Г. М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. ін-т культури. – К. : Кн. палата України, 1999. – 79. / Аліса Александровна Беловицкая. – М. : Книга, 1987. – 256 с. – (Книговедение и организация кн. торговли).
8. **Швецова-Водка Г. Н.** Общая теория документов и книги : учеб. пособ. / Г. Н. Швецова-Водка. – М. : Рыбари ; К. : Знання, 2009. – 487 с.

Важливий елемент практичного заняття – перевірка засвоєного матеріалу. Можна пропонувати студентам традиційну форму – тести або ж питальник. Нестандартною, а відтак цікавою, на нашу думку, є перевірка знань і зацікавленості студентів темою за допомогою завдань типу «Сьогодні я дізнався/дізнався...», «На занятті я навчився/навчилася...», «Тепер я думаю, що...» та ін.

З кожним роком зростання обсягів інформації вимагає нових методик її викладання і засвоєння, без яких будь-яке навчання, яке пов'язане з осмисленням цієї інформації, і зокрема у ВНЗ, не матиме успіху. На нашу думку, науковий і творчий підхід у викладанні і засвоєнні будь-якої дисципліни добре узгоджується зі змінами технологій та інноваціями на власному та світовому ринках освіти і праці. Навчальний курс «Загальне книгознавство» сприяє широкому осмисленню сучасної інформації, розвитку узагальненого мислення як одного з головних інструментів підвищення якості освіти, формуванню фахівця нового типу, який володіє не лише широкими знаннями, а й чіткими світоглядними орієнтирами і науковим баченням.

REFERENCES

1. **Aleksieienko T. F.** Motivation for social behaviour and mechanisms of its formation / T. F. Aleksieienko // Socialna pedagogika: teorija ta praktyka. – 2011. – № 4. – P. 4–10.
2. **Zabrotskii M. M.** Pedagogic psychology: lectures / M. M. Zabrotskii. – K. : MAUP, 2000. – 100 s.
3. **Nyzovyi M.** Fundamentals of science about books : navch. posib. / M. A. Nyzovyi. – K. : Kondor, 2009. – 144 p.
4. **Tymoshyk M.** A book for an author, editor, publisher : prakt. posib. / Mykola Tymoshyk. – 2-hе vyd., stereotyp. – K. : Nasha kultura i nauka, 2005. – 560 p. (B-ka vydavcja, redaktora, avtora).
5. **Chernysh N.** Fundamentals of science about Bible : navch. posib. / Natalia Czernysh ; Ukr. akad. drukarstva. – L'viv : [b. v.], 2008. – 168 p.
6. **Shvetsova-Vodka H. M.** Typology of a book : navch. posib. / H. M. Shvetsova-Vodka ; Rivnen. derz. in-t kultury. – K. : Knuzshkova palata Ukrainy, 1999. – 79 p.
7. **Belovitskaia A. A.** General science about books : ucheb. posob. / Alisa Aleksandrovna Belovitskaia. – M. : Kniha, 1987. – 256 p. (Knigovjedjenje i organizacija kn. trgovli).
8. **Shvetsova-Vodka H. N.** General theory of documents and a book : ucheb. posob. / H. N. Shvetsova-Vodka. – M. : Rybari ; K. : Znannia, 2009. – 487 p.